

GUDERNES SVAMPE

Over 2 000 år har Mellemamerikas indianere brugt rusgifte af forskellige svampe. De blev allerede i prækolumbiansk tid spist af præster og spåfolk for at opnå kontakt med guderne, og visioner om fremtiden. De indtages endnu ved indianerstammes religiøse ceremonier. Tegninger i aztekiske codices og skulpturer fra Maya-riket i Meksiko og Guatemala vidner om svampekulten tilbage til ca. 300 f.Kr.

De første spanske beretninger (16.–17. århundrede) om det erobrede Meksiko

fortæller om svampe, som de indfødte spiser ved fester og medicinmændene indtager for at erkende sygdomme og deres behandling. Kristne missionærer bekæmpede energisk de hedenske ritualer, og det var vel grunden til, at indianerne de følgende århundreder hemmeligholdt deres viden om svampenes rusvirkninger. Desuden lød de spanske forfatters oplysninger så fantastiske, at kun de færreste ville tro på dem.

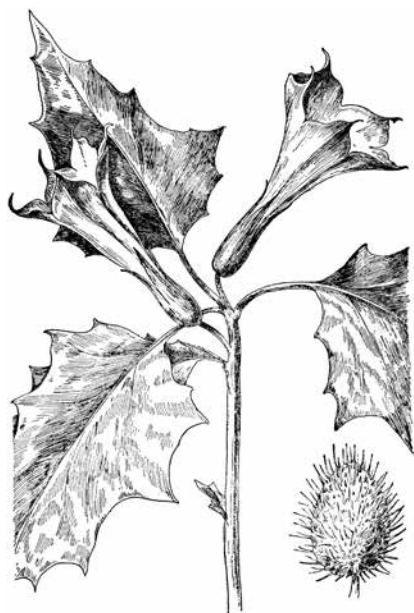
Franciskanermunken Sahagun, der efter 1529 samlede overleveringer om aztekernes kultur, og lægen Hernandez, som på Filip II's befaling studerede over 1 000 mexikanske lægeplanter, nævner fire helligholdte og ved religiøse ceremonier benyttede trylleplanter:

toloachi 'guddommeligt, der får hovedet til at sove' – *Datura tatula* m.fl. (Solanaceae);

ololiuqui 'hypnotiserende plante' – frø af *Rivea* (el. *Turbina*) *corymbosa* (Convolvulaceae);

peyotl 'lader ånder se' – *Lophophora williamsii* (Cactaceae);

teo-nandcatl 'Guds kød' eller 'guddommelig (d.v.s. ekstasegivende) svamp' *Psilocybe* sp. Sahagun skriver bl.a.:

Datura tatula, ur F. Shuyler Mathews, 1902.
Field Book of American Wild Flowers. New York.

Kaktusen, Lophophora wiliamsii, inneholder meskalin och kallas i torkat tillstånd för mescal buttons. Foto: Costa PPPR, Wikimedia Commons.

Det første, man ved sådanne lejligheder (rige meksikaneres festmåltider) indtog, var en sort svamp kaldet *nanácatl*. Den virker berusende, giver syner og pirrer til utugtige handlinger. Svampene spises med honning. Når man har gjort sig beruset dermed, bliver man ophidset. Nogle synger, andre græder, atter andre sidder som hensunken i dyb sorg. De får visioner, hvor de ser sig selv dø, og det gør dem bitterlig ondt. Andre oplever gyselige scener, overfaldes af vilde dyr og tror, de bliver ædt. Nogle har skønne drømme, føler sig meget rige med mange slaver. Bagefter taler de om drømmene og fortæller hinanden om deres visioner.

Et andet sted hedder det om Chichimeca-indianerne:

De bruger en svamp kaldet *nanácatl*, hvorfra de laver en drik. Dermed beruser de sig, vandrer op på bjerge, skriger, synger og danser.

Næste dag græder de jammerligt – de siger, de tårerne tjener til at vaske synerne af øjnene ...

Hernandez oplyser, at præsterne indtager dette magiske middel for at få kontakt med guderne; de ser *1 000 fantasibilleder og demoner*. Efter den euforiske beruselse følger dyb depression; nogle begår endog selvmord, som det skal være sket under Montezuma II's kroningsfest 1502.

Men alt dette var næsten gået i glemmebogen, da amerikanske forskere 1936–38 opdagede, at meksikanske indianere i afsides egne stadigvæk brugte svampe til samme formål. Hos Pima-indianerne så professor Victor A. Reko, hvordan man af unge svampes frugtleger og mælk lavede en drik, som blandet i agavesnapsen skulle *gøre ung påny, give bedre syn, hørelse og potens*. I staten Vera Cruz, særlig omkring Jalapa, og til festdage i Carizel sælges endnu på torvene en berusende

svampedrik, og i Tlacolutan og Coatepec avles en stærkt berusende svamp på muldyrgødning, da de i naturen indsamlede mængder langt fra kan tilfredsstille efterspørgslen. I Meksikos ensomt beliggende bjergegne benyttes teo-nanácatl den dag i dag ved rituelle handlinger; deltagerne kommer med svampenes hjælp i en trancelignende tilstand, især karakteriseret ved farveprægtige visioner. De hallucinatoriske virkninger minder om symptomerne for visse sindslidelser.

Med hensyn til den botaniske identifikation var man længe i vildrede. De fleste forskere formodede, at der var tale om en art fluesvamp *Amanita muscaria* var. *mexicana* – sagtens fordi man vidste, at asiatiske shamaner har betjent sig af fluesvampe for at stimulere deres særlige færdigheder.

Efter 1954 foretog et amerikansk ægtepar V. P. og R. G. Wasson flere mykologiske ekspeditioner til Meksiko og fik som de første hvide lov at deltage i de mystiske svampeceremonier. På en sådan rejse 1956, nu ledsaget af direktøren for Paris' naturhistoriske museum Roger Heim, til tre indianerstammers reservater, lykkedes det at bestemme arterne. Størsteparten (11 af ialt 13) tilhører slægten *Psilocybe*. *P. mexicana* kaldes i azetekisk "magtens hellige svamp". *P. coerulescens* var. *mazatecorum* endog "jordsammenstyrtning".

Tilbage stod at finde det rusgivende agens og undersøge dets eventuelle terapeutiske muligheder. 1958–59 startede man en kultur af *Psilocybe mexicana* – dels i Museum National d'Histoire (Paris), dels i Sandoz-laboratorierne (Basel). Det viste sig hurtigt, at både mycelium, frugtlegemer og skleroter indeholder rusgivende stoffer.

Den aktive substans i pulveriserede svampe blev først overført til en opløsning af metylalkohol og vandig ætylalkohol, hvorefter man med andre organiske opløsningsmidler fjernede inaktive ledsagestoffer. Man havde nu et råprodukt 100 gange mere effektivt end

Meksikansk tegning af tre svampe, en mand, der spiser dem og bagved den gud, som taler gennem svampene. (16 årh.)

udgangsmaterialet. Med papirkromatisk rensning øgedes effekten yderligere 4–5 gange. De inddampede rester af forskellige eluater blev testet, og man fandt det eftersøgte fantastikum som et hvidt krystallinsk pulver. Det fik navnet Psilocybin.

Med farvereaktion på indolderivater lykkedes det at finde og isolere spor af endnu en psykotrop substans, kaldet Psilocin.

Endelig kunne man også fremstille begge stoffer syntetisk. De har samme reaktioner og absorptionspektrum i infrarødt som de af svampene isolerede stoffer.

Svampedrogerne er fosforholdige derivater af indolrækken og strukturelt nært beslægtet med Bufotionin og det af fa. Sandoz (A. Hoffmann) fundne meldrøjer-alkaloid LSD 25. Hvorvidt stofgruppens virkninger som fantastika har noget at gøre med det strukturelle særpræg, er endnu uopklaret.

På Sandoz-laboratorierne indtog flere personer 32 friske svampe. Rusen var ledsaget af ganske de samme somatiske og pseudo-sensoriske symptomer, som man kendte fra indianernes ceremonier. 4–8 milligram krystallinsk Psilocybin eller Psilocin, indtaget oralt, giver efter ca. 45 minutter en flere timer lang euforisk beruselse, total afslapning og med

lukkede øjne individuelt forskellige, farvestrålende visioner. Personen er hele tiden ved fuld bevidsthed og kan nøje skildre sine oplevelser. Der kommer ingen ”tømmermænd” bagefter. 10 mg. og endnu større doser angriber det vegetative nervesystem, men man får stadig ingen ubehagelige eftervirkninger.

Gordon Wasson spiste kun 12 af de små svampe, kom i en slags trance og fik i den mørke hytte bl.a. følgende visioner:

Først viste der sig geometriske, farvede mønstre, der antog en arkitekturagtig karakter. Så fulgte syner af vidunderlige søjlehaller, ædelstensmykkede paladser med overjordisk harmoni og pragt, triumfvogne trukket af fabeldyr, som kun mytologien kender, landskaber i eventyrlig glans. Frigjort fra kroppen svævede sjælen tidløs i et fantasiens rige med billeder af højere virkelighed og dybere betydning end hverdagens verden. Urgrunden, det uudsigelige, syntes at ville lukke sig op, men den sidste port åbnede sig dog ikke ...

Dr. Sigrid Knecht deltog som den første europæer i en svamperitus i Guatemala. Hun spiste ca. 100 gram friske svampe og fik besked om at tygge længe og blande dem godt med spyt. Et par timer efter begyndte visionerne:

Alt fik pludselig de herligste kulørte ornamenter. Væggene opløstes til blidt flagrende farveslø. Genstandene ændrede deres dimensioner, blev længere med større indbyrdes afstand. Tingenes form skiftede: bordet blev til et slags akvarium, majscolber til fisk, tallerkenen til en amfora. Desuden steg uden pauser elfenbensfarvede, maskelignende hoveder frem, nogle med fire øjne, skæv næse, uden mund, indrammet af en slags hætte eller hårtotter. Disse fjæs samlede sig til en frise på loftet, forsvandt snart igen og erstattedes af nye masker.

Engang så jeg tydeligt en statuette af den korsfæstede. Bag døråbningen viste der sig ligesom en scene med ”solkugle” og satelliter

Psilocybe mexicana, en af de hallucinogene svamparna som brukar kallas för magic mushrooms. Foto: Cactu, Wikimedia Commons.

på mørkviolet grund. Umiddelbart over mit hovede, i ca. 1,20 meters højde, svævede et grønligt tyllsklæde frem og tilbage. Da jeg så nøjere til, kravlede små dyr fra loftet ned på tørklædet. I virkeligheden var det en sæk med majscolber.

Da Psilocybinet giver en schizofrenilignende tilstand, har man opstillet den teori, at visse sindssygdomme kan skyldes unormalt stofskifte. Dette synes bekræftet af A. Quétnis forsøg med Psilocybin på normale og sindslidende personer. Meksikaneren D. Nieto kunne 1961 med et anti-farmakon hemme eller endog blokere virkningerne af den ”magiske” svamp *Stropharia cubensis* og LSD 25.

Psilocybinets virkning på underbevidstheden består bl.a. deri, at tidsfornemmelsen ophører og længst glemte oplevelser fra den tidligste ungdom bliver levende. Stoffet anvendes i psykoterapien for at reaktivere glemte eller fortrængte bevidsthedsindhold, især sådanne, der resulterer i angstgivende drømme.